

Tudós fórum

AZ MTA 2003. MÁJUSI KÖZGYŰLÉSE

A Magyar Tudományos Akadémia 172. rendes közgyűlését 2003. május 5–6-án tartotta. A közgyűlés nyilvános köztestületi üléssel kezdődött. A *Tudás alapú Európai Unió – tudás alapú Magyarország* címmel meghirdetett ülésen Vizi E. Szilveszter rendes tag, az MTA elnöke köszöntötte a jelenlevőket, köztük Kiss Péter kancelláriaminisztert. A köztestületi ülésen – amelyen számos más kormánytag és közéleti személyiség is részt vett – az előadók különböző szempontból vizsgálták a tudomány és a tudás szerepét a globalizáció, az információk forradalom korában, egyezsersmind hazánk közelgő EU-csatlakozása kapcsán. Az MTA elnöke megnyitójában emlékeztetett arra, hogy elsőként a tudomány lépett át a nemzeti határokon, és az EU vezető politikusai szerint Magyarország hozományként elsősorban a tudományát és kultúráját viszi az Unióba. Arra is utalt, hogy hazánk a többi EU-tagországhoz viszonyítva keveset költ K+F-re: jelenleg a nemzeti jövedelem 1,1 %-át, ráadásul az EU rövidesen 3 %-ra növeli a K+F-re fordítandó összeg arányát, hogy megőrizhesse versenyképességét a távol-keleti országok és az USA mellett.

A kormány nevében Kiss Péter kancelláriaminiszter szólott. Hangsúlyozta, hogy Magyarország az EU tagjaként megszabadulhat a gazdasági-politikai hátrányoktól. A tudásalapú társadalom hangoztatása nem egyszerűen retorika. Nem elég deklarálni azt, hogy a szürkeállomány a legnagyobb nemzeti

kincs, hasznosításának feltételeit is meg kell teremteni. Ez a kormány feladata, egyben szándéka is. A tudásalapú társadalom elérésének módját illetően szerencsére nemzeti konszenzus van. A kormány többféleképpen kíván együttműködni a magyar tudományosságot képviselő Akadémiával. Az élhető környezet, az ökoszociális világ megteremtéséhez orvosbiológiai kutatások szükségesek; a termőföld jogi védelme mellett a földet biológiai szempontból is védeni kell; az információs szupersztrádan való sikeres haladáshoz pedig új eszközökre van szükség, amelyeket kutatási háttér nélkül nem lehet megteremteni. Fontos továbbá a társadalmi és a regionális hátrányok mérséklése.

Az Európai Unió nevében felszólaló Jürgen Koeppen, az EU magyarországi nagykövete fontosnak tartja, hogy az EU egységes hangon beszéljen. Eddig az egységes piac az EU legfontosabb eredménye. Hangsúlyozta, hogy a piac dominanciája mellett a politikának és a szabályozásnak is fontos szerep jut. Az Internet térhódítása, a modern információs és kommunikációs technológiákhoz való hozzáférés megteremti az e-Európa, az e-kormányzás, e-tanulás, e-kereskedelem fogalmát. A tudomány helyzetével kapcsolatban az Európai Kutatási Térség fontosságát, illetve a 6. Keretprogram szerepét hangsúlyozta. Magyarország elsőként a tudományos kutatások tekintetében felelt meg az EU-követelményeknek. A fő hajtóerő továbbra is a versenyképesség marad.

Horn Péter rendes tag előadásában azt tekintette át, hogy milyen speciális feladatok hárulnak egy kis országra annak EU-csatlakozása után. Jelenleg nehéz helyzetben vagyunk az egy évtizednél is hosszabb ideig tartó restriktív K+F-politika hatására. A nemzeti szempontból fontos kérdések kutatásáról és az anyanyelven történő publikálásról a jövőben sem szabad lemondani. Az oktatás elsilányulásához vezet, ha nem születnek anyanyelvi megnevezések az új tudományos fogalmakra. Törekedni kell arra, hogy a fiatalok a tehetségük szerint kerüljenek be a képzésbe, mert ma az anyagi háttér dönti el, hogy egy fiatal meddig tanulhat, és a jövedelem ígérete motiválja a választott szakot. Ennek megfelelően már érezhetőek a természettudományok, a műszaki és orvostudományok gondjai. Az agyelszívás több skálán is érvényesül. Regionális fejlesztésre van szükség ahhoz, hogy Budapest ne vonzza el a vidéki tehetségeket. Az amerikai agyelszívás nemcsak a szegényebb országokat érinti: az EU-ból is jócskán kerül szürkeállomány az USA-ba. Kínára viszont érdemes figyelni: elérték, hogy emigrált tudósaiik tömegesen települjenek vissza az anyaországba.

Az előadásokat követően Kiss Péter és Vizi E. Szilveszter aláírta a kormány és az MTA közötti szerződést, amely szerint a kormány a bázisköltségvetésen felül támogat olyan stratégiai jellegű kutatásokat, amelyeket az MTA alaptervékenysége mellett végez el.

Az ünnepélyes aláírás után a *Wahrmann Mór-érem* átadása következett. Ez az ipar vagy kereskedelem területén szerzett érdem elismerésére szolgáló kitüntetés 1893-ban született, amikor Eötvös Loránd volt az MTA elnöke és Szily Kálmán a főtárgyára. Egy évszázad szünet után az Akadémia felújította e kitüntetés hagyományát, és az érmet Juhász Endrének ítélte oda, hazánk EU-csatlakozási főtárgyalójaként végzett – kormányokon átívelő – eredményes tevékenységéért. A kitüntetett főtárgyaló rövid köszönő beszédé-

ben megemlítette, hogy a tárgyalások során nem volt mindvégig biztos a csatlakozás lehetősége, és az EU-tagság nem garancia, hanem esély a felemelkedésre. Az Akadémiával való kapcsolatát azért is fontosnak tartja, mert a kormány EU-ügyekért felelős tárca nélküli minisztereként a tudomány menedzselése is a feladata lesz.

A köztestületi ülés záró eseménye az MTA-székház aulájában levő Deák-dombozmű megkoszorúzása volt Deák Ferenc születésének 200. évfordulójára emlékezve.

*

Az MTA 172. közgyűlésén a résztvevők először kegyeletük jeléül néma felállással emlékeztek az előző közgyűlés óta elhunyt Csibi Sándor, Dohy János, Flerkó Béla, Kiss Lajos, Lévai András, Marx György, Pécsi Márton és Salánki János rendes tagokra, Kákossy László levelező tagra, Imreh István külső tagra, valamint Jerzy Kostrowiczki tiszteleti tagra. A határozatképesség megállapítása és a tárgysorozat elfogadása után az elnök Hámori József kérésére tag, alelnök javaslatára a közgyűlés kiküldte a jegyzőkönyv-hitelesítő, a határozatszövegező és a szavazathitelesítő alkalmi bizottságokat.

Ezt követően Lörincz Lajos rendes tag, a Doktori Tanács elnöke ünnepélyesen átadta az MTA doktora címet szerzett kutatóknak oklevelüket. Az elmúlt hónapokban hetvenkilenc kutató kapta meg az *MTA doktora* címet, közülük a legfiatalabb harmincöt, míg a legidősebb hetvenöt éves.

Az ünnepélyes aktust az *Eredmények és újabb irányzatok a finnugrisztikában* című tudományos előadás követte, amelyen Keresztes László debreceni professzor a magyar nyelv eredetkérdéseivel foglalkozott. A magyar nyelv finnugor eredetét az összehasonlító nyelvészet valamint a rekonstrukció módszereivel már sikerült meggyőzően, tényekkel bizonyítani. Az ellenvélemények érzelmi vagy politikai indíttatásúak. Vannak

azonban még tisztázandó fontos kérdések, ilyen az alapnyelv szétválásának kronológiája és az őshaza helyének megállapítása.

A közgyűlés első napi ülése az *akadémikusok gyűlésével* ért véget, amelyen az MTA rendes és levelező tagjai zárt ülés keretében a jövő évi tagválasztással kapcsolatos kérdéseket vitattak meg.

*

A közgyűlés második napi ülésének levezető elnöke Keviczky László rendes tag, alelnök volt. A közgyűlés határozatképességének megállapítása után az *Akadémia díjainak átadása* következett.

Az MTA elnöksége az *Akadémiai Aranyérmét* 2003-ban Harmatta János rendes tagnak, Herder- és Széchenyi-díjas nyugalmazott tanszékvezető egyetemi tanárnak, az Österreichische Akademie der Wissenschaften és a Francia Tudományos Akadémia levelező tagjának adományozta életművéért, az ókori görög-római világ és az ókori Kelet, különösen Irán nyelveinek és történetének kutatásában elért, nemzetközileg is nagyra értékelt eredményeiért, a magyar ösztörténet kérdéseinek tisztázásához való hozzájárulásáért, és a fiatalabb nemzedékeknek távlatos, igényességre nevelő tanári tevékenységéért.

Az MTA legmagasabb elismerésével kitüntetett Harmatta János köszönő szavaival együtt – tudós-tanár voltához hűen – röviden ismertette, hogy miként alakult ki a kitüntetések, érmek intézménye az ókorban.

AKADÉMIAI DÍJAT kapott:

Újváry Zoltán, a néprajztudomány doktora, a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékének emeritus professzora *Gömöri magyar néphagyományok* című kötetéért, a történeti Gömör megye népköltészetének, szokáshagyományának, egész folklór-műveltségének felfedezés értékű feltárásáért;

Ádám Magda, a történettudomány doktora, az MTA Történettudományi Inté-

zete nyugalmazott tudományos tanácsadója, a 20. századi hazai diplomáciai forráskiadványokban való közreműködéséért, különös tekintettel a *Documents d'archives français sur l'histoire du Bassin des Carpates 1918-1932*. Vols. I–IV sorozat főszerkesztőjeként végzett munkájáért;

Berkes István, a matematikai tudomány doktora, az MTA Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet tudomány tanácsadója,

Csáki Endre, a matematikai tudomány doktora, az MTA Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet tudományos osztályvezetője,

Tóth Bálint, az MTA doktora, a BMGE Matematika Intézete Sztochasztika Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára a modern valószínűségszámításban elért, nagy nemzetközi elismertséget kiváltó eredményeikért (megosztott díj);

Gáborjányi Richárd, az MTA doktora, a VE Georgikon Mezőgazd tudományi Karának egyetemi tanára és

Tóth Miklós, a mezőgazdasági tudomány doktora, az MTA Növényvédelmi Kutatóintézete Állattani Osztályának tudományos osztályvezetője (megosztott díj). Gáborjányi professzor közel négy évtizeden át végzett kutatói és oktatói tevékenységének eredményei kiemelkedőek. Az MTA Növényvédelmi Bizottsága tagjaként (2002-től elnökeként) erősíti az egyetemek és kutatóintézetek kapcsolatát, és elősegíti az integrált növényvédelem térhódítását a mezőgazdasági kultúrában és a gyakorlatban. Tóth Miklós hazánkban elsőként hozott létre speciális laboratóriumot rovarferomonok alapú kutatási szintű vizsgálatához. Az ott kidolgozott új módszerek alkalmazásával tanulmányozta a feromonok kibocsátásával és felfogásával kapcsolatos etológiai és fiziológiai kérdéseket. A CSALOMON feromoncsapda-család beindításával és folyamatos bővítésével a mezőgazdasági gyakorlat számára is elérhetővé tette alapú kutatási eredményeit;

Nagy M. György, az orvostudomány doktora, a Semmelweis Egyetem Humán-morfológiai és Fejlődésbiológiai Intézetének egyetemi tanára a prolaktinválasztás szabályozásának kutatásában elért, nemzetközileg is elismert számos eredeti eredményéért. Különösen kiemelendők az utóbbi években tett jelentős megfigyelései, amelyek alapján új szabályozó mechanizmusok létezését vetette fel. Nagyszámú fiatal kutató munkáját irányította, és sok ifjú tudós nőtt fel mellette;

Hegedűs István, a műszaki tudomány doktora, a BMGE Hidak és Szerkezetek Tanszékének egyetemi tanára a térbeli rácsok, héjszerkezetek és a szerkezeti topológia témakörében kifejtett iskolateremtő tevékenységéért;

Kollár László, a kémiai tudomány doktora, a Pécsi Tudományegyetem Szervetlen Kémiai Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára az átmenetifémek királis komplexek enantioszelektív katalizátorokként való alkalmazása terén elért eredményeiért, királis építőelemek újszerű szintéziséért;

Sarkadi Balázs, a biológiai tudomány doktora, az Országos Gyógyintézeti Központ Hematológiai és Immunológiai Intézetének tudományos igazgatóhelyettese és

Váradai András, a biológiai tudomány doktora, az MTA Szegedi Biológiai Központ Enzimológiai Intézetének tudományos tanácsadója az ún. ABC transzporterekkel kapcsolatos jelentős eredményeikért. Szoros tudományos együttműködésük során szerzőtársakként több mint harminc magas színvonalú folyóirat-közleményt jelentettek meg az ABC transzporterekről, és több könyvfejezet megírására, illetve egy összefoglaló kötet szerkesztésére kaptak felkérést (megosztott díj);

Lőrincné Istvánffy Hajna, a közgazdaság-tudomány doktora, a VE Nemzetközi Gazdaságtan Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára, aki három évtizedes egye-

temi oktatói tevékenysége mellett mindvégig komoly kutatómunkát végzett. Különösen fontos és a hazai szakirodalomban úttörő jellegű kutatást folytatott az európai integráció pénzügyi- valutáris összefüggéseiről, amely könyv alakban *Nemzetközi pénzügyek* címmel jelent meg 1999-ben, illetve a gazdasági-pénzügyi unió működési problémáiról, amely monográfiaként *Pénzügyi integráció* címmel látott napvilágot 2001-ben;

Haas János, a földtudomány doktora, az MTA-ELTE Geológiai Kutatócsoport vezetője, az elmúlt tíz év során kifejtett kiemelkedő kutatói és oktatói tevékenységéért. Oktatói tevékenységének kézzelfogható eredményei többek között azok a tankönyvek, amelyek a geológusképzésben korábban hiányoztak. Kiemelkedő szervező és szerkesztői munkája eredményeként jelent meg a Magyarország földtani felépítésének modern szintézisét összefoglaló, angol nyelven publikált, több neves szerző nevével fémjelzett kézikönyv;

Lévai Péter, az MTA doktora, az MTA Részecske- és Magfizikai Kutatóintézetének tudományos tanácsadója és

Trócsányi Zoltán, az MTA doktora, a Debreceni Egyetem Kísérleti Fizika Tanszékének egyetemi tanára, az MTA Atommagkutató Intézetének tudományos tanácsadója nagyenergiás kísérleti eredmények (LEP, RHIC) elméleti értelmezésében elért eredményeikért (megosztott díj).

AKADÉMIAI ÚJSÁGÍRÓI DÍJAT kapott

Lukácsi Béla, a Kossuth Rádió tudományos szerkesztőségének munkatársa, aki hosszú évek óta magas színvonalon közvetíti a közönség számára a magyar és a nemzetközi tudomány eredményeit; műsorait egyaránt jellemzi a közérthetőség, a tudományos hitelesség és az alaposág;

Elek László, a Magyar Rádió szerkesztője és a Magyar Tudomány vezető szerkesz-

tője, akinek műsorait, riportjait a széles körű, naprakész biológiai ismeretek, a kitűnő szerkesztés, a legújabb problémák iránti érzékenység és a közérthetőség jellemzik. Kiemelkedő szerepe van a Magyar Tudomány, az MTA folyóiratának korszerűsítésében.

*

A kitüntetési ceremónia után a közgyűlés az *elnöki expozéval* folytatódott. Vizi E. Szilveszter arról számolt be, hogy mit tett az MTA a magyar tudományosság érdekében. A részben beláthatatlan társadalmi-gazdasági fejlődés összetett feladatok elvégzésére kötelezi az Akadémiát. A tudomány is globalizálódott, a K+F a 21. század fejlődési motorjává vált. A magyar gazdaságot is exponenciális fejlődési pályára kell juttatni. Ezt is célozza a kormányval aláírt megállapodás, ami nem mond ellent annak, hogy az MTA egyik értéke továbbra is a függetlensége marad. A kormány tanácsadó testületeiben való részvétellel megnőtt az Akadémia szerepe. Együttműködési megállapodások jöttek létre több minisztériummal is.

Az Akadémia területi bizottságain belül tagozatok jöttek létre az egyetemi városokban, amelyek e fontos települések értelmiségi elitjét tömörítik. A nemzeti kulturális értékek védelme keretében Illyés Gyula hagyatéka az Irodalomtudományi Intézetbe került, a Füst Milán-hagyatékból pedig kiállítás szándékoznak összeállítani. Az MTA törekszik művészeti gyűjteményének gyarapítására is. Elkészült a korábbi MTA-elnökök portréja.

Az MTA hagyományaiból fakadó kötelessége olyan kérdésekben állást foglalni, amelyek az ország műveltségi szintjét, s így jövőjét is érintik. Ezért foglalt állást az MTA a közoktatással kapcsolatban, aggodalmát kifejezve amiatt, hogy az érettségínél nincs kötelező természettudományi tárgy.

Az értékörző konzervatívizmussal mellett az Akadémiára a nyitottság is jellemző. Emlekezetes a külső tagság intézményének

1990-es bevezetése, amely a politikai nyitás előtt történt. Megemlítendő, hogy kiemelkedő külföldi magyar tudósok ajánlották segítségüket az anyaországon kívüli magyar egyetemek támogatásához.

Az Akadémia tevékenységét láttatni is kell a tudomány elismertetéséhez. A *Minindentudás Egyetemének* sikere minden előzetes várakozást felülmúló: honlapját eddig 2 milliószer keresték fel, és 8 millió oldalt töltötték le onnan, az előadásokat pedig ezer-ezerkétszáz résztvevő hallgatja a helyszínen. Az előadások közreadása a különböző tévécsatornákon pedig arra példa, hogy értéket teremtő tévéműsort is lehet sugározni.

Az MTA presztízsét jelzi, hogy a japán császári pár és a lengyel államfő maguk kezdeményezték az Akadémián történő látogatásukat (és előadás tartását) magyarországi tartózkodásuk alkalmából. A nemzetközi kapcsolatok egyik fontos szerepe, hogy külföldön is láttassa magát a magyar tudomány. A 2003 novemberében megrendezendő *Budapest Science Forum* is minden bizonyítással növeli az MTA tekintélyét, de a fórum megszervezése hatalmas munka.

A fiatal kutatógeneráció tevékenységének elismerésére, munkájuk ösztönzésére szolgál az újonnan alapított és első ízben odaítélt Talentum-díj. A jelentős pénzzel járó díjat a három nagy tudományterület egy-egy fiatal művelője kapja.

Az Akadémia értékrendjét szem előtt tartva készül a jövő évi tagválasztásra.

EU-tagként remélhetőleg több pénz jut majd a K+F-re, de teljesíteni is többet kell.

Az elnöki expozé végén Vizi akadémikus felsorolta, hogy az elmúlt időszakban milyen nemzetközi elismerésben részesültek az Akadémia tagjai, és megemlítette a 2003-ban Széchenyi-díjjal kitüntetett akadémikusok nevét is. Az idén odaítélt húsz Széchenyi-díj közül tizenhárom az MTA tagjainak jutott. Befejezésül az MTA elnöke felsorolt néhány olyan új kutatási eredményt, ame-

lyek nagy nemzetközi visszhangot váltottak ki, vagy jelentős szabadalom született belőlük, némelyikük pedig rövid időn belül tanügyi anyaggá vált.

Az elnök beszédét a *főtitkári expo*zékövette: *Kroó Norbert* rendes tag bevezetőjében arra utalt, hogy ez az utolsó közgyűlés az EU-csatlakozás előtt. A rohamos tempójú átalakulás, a világszerte változó prioritások miatt változnak a kutatás módszerei is. Előtérbe kerül a multidiszciplinaritás.

Az MTA megítélése egyre pozitívabb, amit nemcsak statisztikai adatok (pályázatokon elnyert összegek, a köztestületi létszám alakulása, stb.) bizonyítanak, hanem a kormányzati és egyéb szervek növekvő igénye, hogy a tudomány illetve az Akadémia képviselőit bevonják bizonyos testületek, fórumok munkájába. A nemzetközi kapcsolatok terén nagy előrelépés, hogy hosszú előkészítés után végre sikerült megkötni a francia CNRS-sel való együttműködési szerződést.

A kutatómunka eredményességét állandóan mérni kell. Ehhez nyújt segítséget az újonnan létrehozott Akadémiai Tudományos Publikációs Adatbank.

A kutatás körülményeit illetően előrelépés az előző esztendőben végrehajtott kutatói béremelés. Ezt most a kutatói létszám növelésének kell követnie, mert az igényelt kutatások egy részét kapacitáshiány miatt nem tudják elvállalni a kutatóhelyek.

A főtitkár ezután megemlítette az akadémiai kutatóhelyek pályázati sikereit, és áttekintette a pályázati lehetőségeket.

A korábbi 138 támogatott kutatócsoport helyett – az új pályázati forduló lebonyolítása után – most 171 ilyen csoport működik. Az Akadémia tervezi a csoportok elmúlt négy évi tevékenységéről szóló beszámolókat tartalmazó könyv kiadását. Sajnálatos tapasztalat, hogy a kutatócsoportok eredményeiket közlő publikációk egy részében nincs utalás az MTA-támogatásra.

Az MTA kutatói által készített publikációk száma nőtt az egy évvel korábbihoz képest, a szabadalmaké viszont nem. A főtitkár további konkrét példákat emelt ki a legfontosabb kutatási eredmények közül.

A pozitív tendencia folytatásához igazolni kell, hogy a hazai kutatásra költeni jó befektetés. Meg kell erősíteni a gazdasággal való kapcsolatokat, s e tekintetben mindkét oldalnak lépéseket kell tennie. Szükséges továbbá az Európai Kutatási Térségbe való integrálódás, s ehhez még jobban meg kell tanulnunk pályázni. Az EU-val kapcsolatos eddigi tapasztalatainkat kötelességünk átadni a gazdasági élet más szereplőinek. További lényeges feladat a kutatói állomány fiatalítása.

Az MTA nemzetközi kapcsolatairól szólva a főtitkár megemlítette a hazai EU kiválósági központok létét, a visegrádi országokkal folytatandó tudományos együttműködés fontosságát, továbbá azt a tényt, hogy negyvenkilenc országgal áll fenn akadémiai együttműködés. A legújabb fejlemény az European Research Council létrehozásának gondolata: már folynak e kutatási tanács létesítésével kapcsolatos tárgyalások.

A könyvtárak működését sikerült az alaptévékenység részeként elismertetni, és ennek kedvező hatása már látszik is.

A főtitkár köszönetet mondott az akadémiai bizottságok tevékenységéért, és kiemelte a titkárság dolgozóinak munkáját. A Titkárságot nem elégedetlenségből, hanem a munka hatékonyságának további növelése érdekében világítják át.

Kroó Norbert szólt a minisztériumokkal való akadémiai kapcsolatról is, amelyek közül az oktatási tárcával a legszorosabb a kontaktus. A Nemzeti Fejlesztési Terv és az egyéb szerződések által más tárcákkal is kooperál az MTA.

Beszámolója végén a főtitkár megemlítette, hogy körvonalazódik egy régi gond megoldása – az akadémiai nyugdíjasház létesítése.

A következő két napirendi pontot is a főtitkár terjesztette be. Kérte az MTA *2002. évi költségvetésének végrehajtásáról szóló* (írásban részletezett) *beszámoló* elfogadását, majd ugyancsak elfogadásra ajánlotta a *2004. évi akadémiai költségvetés tervét*. Ez utóbbiban csak a prioritások vannak megfogalmazva, mivel a jövő évre vonatkozó költségvetési tárgyalások még nem kezdődtek el. Az összesen 8,4 milliárd Ft költségvetési növekményt az MTA a következő főbb jogcímenekén kéri:

- a gazdaság fejlesztéséhez hozzájáruló kutatási eredmények eléréséhez szükséges feltételek megteremtése a kutatóintézetekben;
- az infrastruktúra fejlesztése;
- a kormány és az Akadémia közötti szerződés végrehajtásának 2. üteme;
- a nemzetközi kapcsolatok fejlesztése;
- a kutatói létszám növelése (fiatal kutatókkal);
- az újonnan megválasztandó levelező tagok tiszteletdíja.

A főtitkár felhatalmazást kért, hogy a tárgyalásokon az MTA ezeket az irányelveket képviselje.

A közgyűlés az elnöki és a főtitkári expozé fölötti vitában heten szólaltak fel:

Simai Mihály rendes tag szóvá tette, hogy a novemberi Budapest Science Forum tervezett programjában nem szerepel az 1999-es Tudomány Világkonferenciája által megvitásra ajánlott számos fontos kérdés, például a tudomány fokozódó privatizációja. Megfontolásra ajánlotta a felsőoktatás és a tudomány kapcsolrendszerének módosítását is. Végül sajnálkozását fejezte ki, hogy az akadémiai intézetek eredményeit bemutató könyvek szerkesztésekor nem a nemzetközi értéktétel alapján történt a válogatás.

Beck Mihály rendes tag felvetette, hogy szükséges a köztisztületi tagsághoz fűződő követelmények, kötelezettségek és jogok megfogalmazása. A következő közgyűlésig tudományetikai kódexet is kellene alkotni.

Tétényi Pál rendes tag az eredmények ellenére úgy látja, hogy a kutatásirányításban még sok a teendő, és mihamarabb tisztázni kell a K+F-fel kapcsolatos új kormányzati intézmények feladatait. Felvetette továbbá, hogy a kormány részére készített beszámolóban utalni kell a Pakssal kapcsolatos háttérmunkára. A jelenlegi minősítési rendszerben alkalmazott pontozást (0-3 közötti ponthatárok) a feladatra alkalmatlannak minősítette. Tágabb ponthatárt, vagy az igennel és nemmel szavazás bevezetését javasolja.

Katona Gyula rendes tag arra hívta fel a figyelmet, hogy az EU-pályázatokban való részvételhez egy kritikus tömeget kell elérni, amihez csak az intézetekben koncentrált szellemi erő a megfelelő, a kis tanszékeké nem. Az oktatással kapcsolatban azt javasolta, hogy a posztdoktori képzés kutatóintézetekben is történhessen, amire ma nincs jogi lehetőség.

Ritoók Zsigmond rendes tag a fiatalítás fontosságát hangsúlyozta. A sikeres kutatói pályakezdeéshez a nem gyakorlati kutatások eredményeinek elismerése is szükséges.

Bazsa György, a kémiai tudomány doktora bejelentette, hogy azzal a kéréssel adta át az MTA elnökének a közgyűlés doktorok képviselőinek márciusi gyűlésén elfogadott javaslatokat, hogy az Akadémia elnöksége tárgyalja meg azokat.

Király Zoltán rendes tag tájékoztatta a közgyűlést a tudománynépszerűsítő klubestekről, és hasonló kötetlen rendezvények szervezését ajánlotta a területi bizottságoknak is.

A vitában felvetett kérdésekre adott rövid válaszában Kroó Norbert elmondta, hogy a Science Forum napirendjére nem vették fel az összes lehetséges témát, hiszen az egyik célforum rendszeressé tétele. A kormány számára szóló beszámoló szövegének módosítására még van lehetőség. A posztdoktori képzés átszervezése felszaggatná az egyetemek és a kutatóintézetek közötti kapcsolat nemrég begyógyult sebeit. Az akadémiai kutatók eredményeit összefog-

láló kötetekben valóban információvesztés lép fel az intézetek által beküldött szövegek rövidítése során.

A választadást Vizi E. Szilveszter folytatta. A tudományirányítás egyik nagy hiányosságaként említette, hogy nem született meg az innovációs törvény. Ugyanakkor a hazai tudomány nem lehet pártpolitikai viták tárgya. Ezt szerencsére a pártok is belátják, és a K+F-fel kapcsolatos ügyekben valamennyi parlamenti párt egyformán szavaz. Az MTA elnöke Beck Mihály mindkét felvetését elfogadásra javasolta, és megköszönte a doktorok gyűlésének javaslatait. Ritoók és Király akadémikusok felszólalása kapcsán pedig a társadalom- és természettudományok szimbóizására, sajátos együttműködésére utalt.

Az Akadémia vezetőinek reflexiói után a közgyűlés nyílt szavazással, ellenszavazat és tartózkodás nélkül elfogadta a 2002. évi akadémiai költségvetés végrehajtásáról szóló beszámolót és a 2004. évi akadémiai költségvetés irányelveit, továbbá a két expozé és a vitában elhangzottakra adott elnöki és főtítkári választ.

Az MTA tevékenységéről a kormány számára készített tájékoztatót Meskó Attila rendes tag, főtítkárhelyettes terjesztette elő. Az írásban közreadott dokumentumrövid szóbeli kiegészítésében elmondta, hogy míg 1994-ben 6300 köztisztviselői tag volt hatvan-négy év átlagéletkorral, most 10 165 tagból áll a köztisztviselő, és az átlagéletkor ötvennyolc év. A köztisztviselőnek hatszáz határon túli tagja van. Pozitívként értékelte azt is, hogy a közgyűlési doktorok képviselőinek választásában a doktorok 73 %-a vett részt. Az Akadémia egyre több szakértői felkérészt kap kormányzati szervektől, arra is akad példa, hogy az MTA képviselője moderátor szerepet tölt be a miniszterek között. A tájékoztató arra is felhívja a figyelmet, hogy az EU-ban egy kutató évente 50 M Ft-ba „kerül”, nálunk ez az összeg jóval alacsonyabb, s ez sok szempontból hátrányos.

A magyar tudomány 2001-2002. évi helyzetéről szóló, az Országgyűlés számára készített beszámolót Marosi Ernő rendes tag, alelnök terjesztette elő. Megemlítette, hogy míg az MTA-ról aránylag könnyű áttekintést kapni, a tudomány országos helyzetére vonatkozó kép – a statisztikai rendszer tökéletlensége miatt – hiányos, ezért kiegészítésekre van szükség. Ez a feladat azonban nyár végéig elvégezhető, és a tudományos osztályoktól várja a kiegészítéseket a közérthetően megfogalmazott tudományos eredményekről.

A közgyűlés a kormánynak szóló jelentésről és az Országgyűlésnek készített beszámolóról adott tájékoztatást egyhangú szavazással elfogadta. További négy szavazás következett, amelyeken a közgyűlés elfogadta

- a közgyűlési bizottságok mandátumának meghosszabbítását a 2004. májusi közgyűlésig, mivel ebben az évben az MTA már nem tart újabb közgyűlést;
- az MTA és a Tudományetikai Bizottság ügyrendjének módosítására vonatkozó előterjesztést (a korábbi alapszabály-módosítási javaslat helyett);
- az MTA határon túli köztisztviselői tagjaira vonatkozó ügyrendi kiegészítő javaslatot;
- a közgyűlési doktor képviselők tudományterületi arányának megállapítására vonatkozó előterjesztést.

A levezető elnök tájékoztatta a közgyűlést az Akadémikusok gyűlésének döntéséről, amely szerint a rendes és levelező tagok összlétszáma felső határt állapít meg az MTA elnöksége, és új levelező tagok jelölésénél az eddigi két személy helyett hármat javasolhat minden rendes illetve levelező tag.

A határozati javaslatot Bálint Csanád levelező tag, a határozatszövegbeviteli bizottság elnöke terjesztette be. A szövegjavaslatot pontosítás után a közgyűlés elfogadta. A határozat szövegének véglegesítésére – az elfogadott javaslat tartalmi változtatása nélkül – az elnökség kapott felhatalmazást.

Szabados László

EGYÜTTMŰKÖDÉSI MEGÁLLAPODÁS

a Magyar Köztársaság Kormánya
és a Magyar Tudományos Akadémia között

Az együttműködés célja olyan, stratégiai kutatások megvalósítása, amelyek segítik Magyarország sikeres és eredményes uniós csatlakozását.

A Magyar Köztársaság Kormánya e stratégiai kutatások elkezdésére 2003-ban 300 millió forintot biztosít az MTA részére. Egyben vállalja, hogy fenti összeget a kormányzati ciklus hátralévő éveiben is tervezi, és az ország teherbíró képességének függvényében növeli.

A kutatások a következő témaköröket öleljék át:

- Élettudományok az egészségügy szolgálatában
- A mezőgazdasági termékszerkezet javítása, termelési módok bevezetése
- Napjaink magyar társadalma, annak fejlődési irányai
- A gazdasági versenyképesség erősítésére irányuló tevékenység
- A tudás- és technológiatranszfer lehetőségeinek jobb kihasználása a regionális különbségek csökkentésére
- Nanotechnológiák és nanotudományok

Jelen együttműködési megállapodás a Felek egyező akarata esetén meghosszabbítható.

Budapest, 2003. május 5.

Medgyessy Péter

a Magyar Köztársaság
miniszterelnöke

Vizi E. Szilveszter

a Magyar Tudományos Akadémia
elnöke

EGYÜTTMŰKÖDÉSI MEGÁLLAPODÁS

az Informatikai és Hírközlési Minisztérium
és a Magyar Tudományos Akadémia között.

Az IHM és az MTA a tudásalapú információs társadalom fejlődése és fejlesztése érdekében kívánnak együttműködni. Az e területeken végzett munkájuk hatékonysága növelése érdekében egyes feladatokat közösen illetve egyeztetett módon látnak el.

Az MTA és az IHM a jelen megállapodás alapján a következő kutatási területeken – a mellékletben szereplő annotációk alapján – vállalja közös kutatási programok és feladatok megkezdését, lebonyolítását és irányítását:

- magyar digitális enciklopédia
- információs társadalom kutatása,
- tudásmenedzsment,
- virtuális egyetem,
- hálózati technológiák fejlesztése és alkalmazása,
- GRID-technológiával kapcsolatos kutatások,
- informatikai biztonság fejlesztése,
- informatikai szabványosítás kialakítása és fejlesztése,
- regionális informatikai rendszerek létrehozásának elősegítése,
- elektronikus kormányzás informatikai és jogi eszközei.

Az IHM 2003. évben a fenti programok végrehajtásához való hozzájárulásként 300 millió forint támogatást ad át az MTA részére, a mellékletben meghatározott feladatok 2003. évi költségeinek fedezetére. 2004. és 2005. évek elején az IHM és az MTA közösen áttekintik az előző évben támogatott projektek eredményeit, és ettől, valamint az éves költségvetés lehetőségeitől függően születik döntés a tárgyévi támogatásokról.

Budapest, 2003. április

Kovács Kálmán
informatikai és hírközlési
miniszter

Vizi E. Szilveszter
a Magyar Tudományos Akadémia
elnöke

EGYÜTTMŰKÖDÉSI MEGÁLLAPODÁS

a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium
és a Magyar Tudományos Akadémia között.

Az együttműködés célja, hogy elősegítse az élelmiszergazdaság modernizációját, a vidékfejlesztést, az agrárgazdaság európai integrációját, az élelmiszer- és környezetbiztonság kérdéseinek megválaszolását.

Az MTA és az FVM a magyar agrárértelmiség nemzetközileg elismert szaktudására építve együttműködik:

- az agrárgazdaság működésének és minőségorientált fejlesztésének segítésében
- az agrárstratégia érvényesítésének hazai- és nemzetközi támogatásában, képviselőként
- a legújabb tudományos ismeretek, alkalmazott módszerek, eljárások és rendszerek agrárgazdaságban történő mielőbbi bevezetésének közös támogatása által a gazdaság eredményességének és hatékonyságának növelésében.

A feladatok elvégzéséhez szükséges források biztosítása az éves költségvetések ismeretében történik, és amelynek minimális mértéke 30 millió Ft évente. Az éves források felhasználásának részletes szabályairól és a konkrét feladatokról az FVM közigazgatási államtitkára és az MTA elnöke, vagy az általa kijelölt felelős vezető állapodnak meg.

A megállapodás tervezett időtartama három költségvetési év (2003-2005), amely közös elhatározással meghosszabbítható.

Budapest, 2003. március

Németh Imre

földművelésügyi és vidékfejlesztési
miniszter

Vizi E. Szilveszter

a Magyar Tudományos Akadémia
elnöke

MAGYAR PROFESSZOROK VILÁGTANÁCSA

A Magyar Professzorok Világtanácsának a létrehozását a Magyar Tudományos Akadémia Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Tudományos testülete kezdeményezte. Nem véletlen, hogy éppen ez a tagozat állt elő a javaslattal, ugyanis ők földrajzi helyzetüknél fogva már hosszú idő óta érzékelték, hogy szükség lenne a tudományos kutatásban és a felsőoktatásban a világ különböző pontjain dolgozó és élő magyar szakemberek, képviselők szorosabb kapcsolatára. Ezért először 1997-ben megrendezték a Kárpát-medencei Magyar Professzorok Első Találkozóját, majd pedig a következő évben a Magyar Professzorok Első Világtalálkozóját, amelyen tizenhét országból összesen háromszáz professzor vett részt. Itt alakult meg azután a Magyar Professzorok Világtanácsa, amelynek díszelnöki tisztét Oláh György Nobel-díjas kémikus vállalta el. Maguk a találkozók célját a szervezők abban fogalmazták meg, hogy számba kellene venni a magyar professzorokat, és elősegíteni együttműködésüket, hiszen hatalmas szellemi potenciál rejlik abban az összesen mintegy háromezer egyetemi tanárban, akik közül „csupán” kétezer dolgozik Magyarországon, ezren a világ többi országában, a világ minden részén tevékenykednek.

Ennek az együttműködésnek fontos céljával jelölték meg, hogy felmérjék a felsőoktatás és a tudományos kutatás problémáit, ezeket megvitassák, és a leszűrt következtetések alapján ajánlásokat terjesszenek a magyar kormány elé. A munka folyamatoságát biztosítandó hozták létre a két szervezetet: a Kárpát-medencei Magyar Pro-

fesszorok Tanácsát és a Magyar Professzorok Világtanácsát.

Ez utóbbi hídként kíván szolgálni az itthoni és a külföldön élő magyar professzorok között, és külön is kiemelten egyik fő feladatának tekinti a magyar anyanyelv oktatását, tisztaságának megőrzését; további fontos feladatnak az ember természeti környezetének védelmét és az informatikai ismeretek fejlesztését; és hozzá kíván járulni ahhoz, hogy Budapest a térség gazdasági és kulturális centruma legyen. Évente megrendezik a Kárpát-medencei Magyar Professzorok Találkozóját, kétévente pedig a Magyar Professzorok Világtalálkozóját. De számos más találkozót is szerveztek az eltelt öt évben, például 1999-ben Tudomány és Anyanyelv Anként, 2000-ben Szlovák-magyar Környezettudományi Kerekasztal-megbeszélést, 2001-ben pedig Európai Integráció – Felsőoktatás és Kutatás címmel rendeztek konferenciát. Különös hangsúlyt helyeznek a távoktatásra is, amellyel kapcsolatban rendszeresen tartanak tanácskozásokat.

Idén, megalakulásának ötödik évfordulóján a Világtanács, amelynek ma már mintegy hétszáz tagja van, jubileumi ülést rendezett. A találkozó célja és feladatai között elsősorban Magyarország uniós csatlakozásának, a határon túli magyar felsőoktatás szakmai és anyagi feltételeinek és a Világtanács jövőbeli feladatainak megvitatását jelölték meg. A témákat számos plenáris ülésen tárgyalták, majd munkabizottságokban megvitatják. A kormány számára megfogalmazott javaslataikat, a munkabizottságok elnökeinek beszámolóit közösen vitatják

meg, majd összefoglalva eljuttatják a kormányzat illetékeseihez.

A számos javaslat és ajánlás közül talán érdemes kiemelni az uniós csatlakozással kapcsolatosakat, amelyeket egyebek között a felsőoktatási képzés reformjával és az Unióval való harmonizálásával kapcsolatban fogalmaztak meg. Felhívták a figyelmet arra, hogy ezeknek úgy kell megvalósulniuk, hogy közben megőrizzék a „haladó hagyományokat”, a valódi értékeket, ugyanakkor viszont növeljék a fiatalok „európai beszéd”-

képességeit, nyelvtudását, de európai szocializációját is. Miközben az „agyelszívás” uniós méretekben várhatóan nem okoz majd jelentős problémát, mindenképpen számolni kell a mobilitás növekedésével. Fontosnak tartották azt is, hogy Magyarország átadja uniós tapasztalatait a társult tagországoknak.

Mindennek kapcsán a Világtanács elhárította egy Unió Platform létrehozását, és máris egy új konferencia megszervezéséről döntött, amelyen a következő kérdésre keresik a választ: milyen Európát szeretnénk?

